

ȘTEFAN CEL MARE ȘI DEMERSURILE SALE ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ

†Ionel Zănescu

La scurtă vreme după instalarea sa pe tronul Moldovei (aprilie 1457), Ștefan cel Mare, va promova o politică de rezistență față de Imperiul Otoman, aflat în plină expansiune spre Europa. Turcii puteau amenința Moldova nu numai direct, dar și indirect, prin Țara Românească care se afla deja sub suzeranitate turcească.

Cel dintâi lucru care se impunea era, prin urmare, scoaterea Munteniei din sfera de influență turcească, asigurarea, printr-un domn devotat lui Ștefan, că armata acestei țări nu se mai aliază armatei sultanului.

Îndepărtarea din scaun a lui Radu cel Frumos, sluga prea plecată a turcilor, va fi urmărită de Ștefan timp de patru ani de zile, din 1470 până în 1474.

Conflictul începe prin prădarea și arderea Brăilei, cel mai însemnat port muntean, la care s-au adăugat și alte târguri din partea de răsărit a Țării Românești.

După unele încercări de împăcare între cei doi domni, prin intermediul regelui Poloniei, conflictul a reizbucnit în luna martie 1471. La 7 martie, Radu cel Frumos, „văzând atâta pradă în țara sa, ce-i făcuse Ștefan Vodă, nu vru să lase să cerce strâmbătatea sa”. Dar cum „pururea se tâmplă, cela ce va să-și întoarcă bătaia de două ori îl bat”, așa a pățit și domnul Țării Românești: Ștefan cel Mare, „ca un leu gata spre vânat, de sânge s-au pornit și la Soci le-au ieșit înainte; și dând război vitejește, martie 7, nu mai puțin de vitejia moldovenilor, care era gata au să moară au să izbândească, de cât de meșteșugul lui Ștefan vodă, Radu vodă pierdu războiul cu multă pagubă de ai săi, ci pre toți i-au tăiat și toate steagurile Radului vodă le-au luat și pre mulți viteji i-au prins vii și pre toți i-au tăiat, numai ce-au lăsat vii doi boieri de cei mari, pre Stan logofătul și pre Mircea comisul”. Faptele mai sus menționate provin din *Letopisețul țării Moldovei*, scris de Grigore Ureche, la care N.Iorga adaugă afirmația că Radu cel Frumos ar fi pierdut buzduganul „fiindcă nu știa ce să facă cu dânsul”. Lupta, după părerea celor mai mulți istorici, s-ar fi dat pe un câmp lângă târgul Soci, aflat în fostul județ Râmnicul Sărat, în apropierea hotarului cu Moldova.

Anul 1472, a fost relativ liniștit, dar pregătirile de luptă au continuat; Ștefan cel Mare găsind un înlocuitor pentru Radu cel Frumos în persoana lui Basarab cel Bătrân sau Laiotă Basarab (1473-1477). Îngrijorat de pregătirile lui Ștefan cel Mare, Radu cel Frumos cerea brașovenilor știri „despre cele ce face Ștefan voievod,

dușmanul nostru, și despre Laiotă, dacă vor să vină cu oaste să prade țara noastră”.

Anul 1473 reprezintă o cotitură nu numai în relațiile lui Ștefan cu Imperiul Otoman, dar și în acelea cu Țara Românească; odată cu adoptarea unei atitudini fățiș antiotomane, prin refuzul plății haraciului, domnul Moldovei a început în acest an și greaua sa încercare de scoatere a Țării Românești de sub influența Porții și de aducere a ei în frontul antiotoman pe care urmărea să-l organizeze.

Începutul ostilităților a avut loc la 8 noiembrie, când Ștefan cu cele 48 de steaguri ale oastei sale a ajuns la Milcov, împreună cu Laiotă Basarab ce urma a fi înscăunat domn. După ce și-a organizat armata în 12 cete, Ștefan cel Mare a înaintat în Țara Românească până la râul Vodna sau pârâul Potoc, unde a fost întâmpinat de oștile lui Radu cel Frumos și unde a avut loc lupta în zilele de 18-20 noiembrie. Învins după o grea bătălie, domnul Țării Românești a fugit în noaptea de 21 noiembrie la București, unde a fost ajuns de Ștefan peste două zile și asediat.

Cronica lui Ștefan cel Mare, descoperită de Oligierd Gorka, arată că frumosul frate a lui Vlad Țepeș s-a refugiat „în cetatea de scaun Dâmbovița”. Aici oastea lui Ștefan „l-a asediat cu tărie”, dar, cum nu-l prea caracteriza curajul, „în timpul nopții Radu vodă a fugit din castel” și-a lăsat în cetate, steagurile, averile și chiar familia. La 24 noiembrie 1473, moldovenii intrau în Cetatea Bucureștilor, iar Grigore Ureche amintește în letopisețul său că: „Ștefan Vodă au dobânditu Cetatea Dâmbovița și au intratu întrânsa și au luat pre doamna Radului vodă și pe fiică-sa Voichița o au luat-o lui și doamnă și toate avuțiile lui și toate veșmintele lui cele scumpe și visteriile și toate steagurile lui și petrecu acolo trei zile în veselie...”. Tânăra Maria Voichița, devenind doamna lui Ștefan cel Mare, s-a dovedit o femeie vrednică și și-a croit o viață frumoasă în Suceava, cum nu se știe dacă și-ar fi putut croi în Târgoviște sau București.

Ștefan, rămas în București, a luat o serie de măsuri de asigurare a apărării țării contra turcilor; el nu s-a mulțumit să dea Țării Românești un nou domn, pe Laiotă Basarab, ci a numit pârcălabi în cetățile cucerite.

La câteva zile după fuga sa, la 28 noiembrie, Radu cel Frumos s-a întors de la Giurgiu cu 13.000 de turci și 6.000 de munteni, oferindu-i lui Ștefan cel Mare prilejul de a obține o nouă biruință și de a trage în țepă pe cei prinși, fapt consemnat de *Cronicile slavo-române*. După această victorie, celebrată de o nouă „veselie” ce a ținut trei zile, domnul Moldovei s-a întors în țara sa, lăsându-l pe Laiotă Basarab domn al Țării Românești.

Prima domnie a protejatului lui Ștefan avea să dureze doar o lună de zile; la 23 decembrie 1473 Radu cel Frumos a revenit în țară cu o oaste de 15.000 sau 29.000 de turci și munteni și l-a silit pe Laiotă Basarab să fugă în Moldova, la „stăpânu-său, la Ștefan vodă”, cum va spune Grigore Ureche.

În anul următor, 1474, Ștefan va relua eforturile sale de a înscăuna în Țara Românească pe Laiotă Basarab, în care scop se vor întreprinde trei expediții. La 1

octombrie 1474, cu o mare oaste și având din nou alături pe Laiotă Basarab, Ștefan cel Mare pătrunde iar în țara Românească, cucerește și arde cetatea Teleajen, pedepsește boierii „neascultători” și pune din nou domn pe protejatul său.

De fapt, în toamna anului 1474, se vor înfrunța în Țara Românească nu mai puțin de trei pretendenți la domnie: Radu cel Frumos, susținut de turci, Laiotă Basarab sprijinit de Ștefan cel Mare și Basarab Țepeluș, candidatul lui Ștefan Bathory al Transilvaniei.

Peste câteva zile intră în luptă și Basarab Țepeluș, sprijinit de ardeleni, care e înfrânt într-o primă bătălie la 5 octombrie 1474. După plecarea lui Ștefan cel Mare din Țara Românească, Țepeluș se întoarce și reușește să învingă pe Laiotă Basarab, la 20 octombrie; acesta din urmă fuge din nou în Moldova. În aceste împrejurări destul de neclare, după opinia lui I. Dlugosz intervin turcii care ocupă Țara Românească, pregătind atacul împotriva Moldovei, iar Radu cel Frumos este repus pe tron.

Mai puțin clară este situația celor trei domni: a lui Laiotă Basarab retras în Moldova, a lui Țepeluș, care s-a întors în Transilvania și a lui Radu cel Frumos, care era domn al Țării Românești în timpul bătăliei de la Vaslui și care dispare de pe scena politică după această luptă.

Asupra împrejurărilor dispariției lui Radu cel Frumos lucrurile nu sunt prea clare; unii istorici – ca N. Iorga – au susținut că Radu a trecut în Transilvania, unde ar fi murit în 1474. După Al. Lepădatu, Radu ar fi fost predat de brașoveni lui Ștefan cel Mare, din ordinul căruia ar fi fost ucis; I. Bogdan, și ulterior N. Iorga, susțin că Radu a murit la începutul anului 1475 într-o luptă cu Laiotă Basarab.

Insistența cu care domnul Moldovei a urmărit să aibă un voievod credincios în Țara Românească a fost interpretată de cronicari ca o stăpânire personală a acestuia în țara de dincoace de Milcov. Referindu-se la noile lupte din anul 1481, *Letopisețul Cantacuzinesc* susținea că Ștefan „au săzut aicea în țară de au domnit ani 16”. Mai realist, Basarab Țepeluș, trecut de partea turcilor, va afirma că lui Ștefan „nu-i place (nu iubește) nici un domn al Țării Românești; n-a vrut să trăiască (în relații bune – s.n) nici cu Radu voievod, nici cu Basarab cel Bătrân, nici cu mine”. Domnul Țării Românești uita să amintească și motivele pentru care lui Ștefan nu-i „plăceau” domniile respectivi: pentru că acceptau dominația otomană căreia el lupta cu succes.

În acel încercat an, 1475, Ștefan – sătul de schimbarea domnilor din Țara Românească, care nu-l ajutau în rezistența sa împotriva Porții și care erau pentru el „ca și turcii” – s-a înțeles cu Matei Corvin să-l elibereze pe Vlad Țepeș, cunoscut ca un viteaz luptător și în care vedea un aliat de nădejde în lupta împotriva turcilor. Că inițiativa în această privință a aparținut domnului Moldovei o mărturisește chiar acesta prin solul său Ioan Țamblac: „Eu cerusem ca voievodul Basarab să fie alungat din cealaltă țară românească și să fie pus acolo un alt domn creștin, anume Drăculea, cu care să ne putem înțelege împreună; am înduplecat chiar la acest lucru pe mări

craiu unguresc să se îngrijească și el, din partea sa ca Vlad Drăculea să ajungă domn”. Era, într-un fel, un gest firesc, mai ales dacă ținem seama că, la 1457, și Vlad Țepeș îl ajutasese pe Ștefan să ocupe tronul Moldovei.

Ca urmare a acestei înțelegeri, în tratatul încheiat de Ștefan cel Mare cu Matei Corvin, la 12 iulie 1475, se prevedea, printre altele, că dacă regele va merge în persoană sau va trimite un căpitan al său împotriva turcilor din Țara Românească, va merge și Ștefan cel Mare.

În vara anului 1475 – datorită inițiativei lui Ștefan cel Mare, care găsisese un aliat de încredere în lupta împotriva primejdiei otomane ce amenința Moldova – existau deci speranțe în înscăunarea lui Vlad Țepeș. Aceste speranțe sunt înregistrate la 18 iulie 1475 de Florius Roverella, solul ducelui de Ferrara la Buda care – vorbind despre planurile lui Matei Corvin ce „restituise” lui Vlad Țepeș demnitatea avută – afirma: „se speră ca zisul Dracula va face mari isprăvi împotriva turcilor, după cum a mai făcut și altădată, când le-a dat o strașnică bătaie la porțile Țării Românești înainte de a fi fost prizonierul mării sale”.

După același izvor, Matei Corvin i-a încredințat lui Vlad Țepeș oșteni, bani și scrisori și a trimis comisari în Transilvania ca să pregătească țara în favoarea lui „Drăculea” și înscăunarea fostului domn. Această înscăunare avea să întârzie însă un an și jumătate și ea nu se va face decât în urma alungării turcilor din Moldova de către Ștefan cel Mare.

În vara anului 1476, evenimentele aveau să se precipite ca urmare a înfrângerii trupelor turcești în marea campanie din Moldova. Victoria obținută de trupele lui Ștefan cel Mare a asigurat independența Moldovei. Ea trebuia însă completată prin alungarea lui Laiotă Basarab și prin scoaterea acestuia de sub influența otomană. După victoria obținută de Ștefan a urmat deci în mod firesc campania de eliberare a Țării Românești, unde urma să fie înscăunat Vlad Țepeș.

Cea mai completă descriere a campaniei de eliberare a Țării Românești ne-o oferă un raport către ducele de Milan, trimis din Buda la 4 decembrie 1476 și bazat pe știrile primite de la căpitanul regelui Matei Corvin din „Transalpina”. Din acest raport aflăm că Laiotă Basarab avusese 18.000 de turci ca ajutor. Lupta dată cu această oaste de Vlad Țepeș și Ștefan Báthory (care dispunea de 25.000 de oameni) a fost crâncenă, pe câmpul de luptă rămânând 10.000 de morți, printre care și comandantul turcilor; au fost capturați în luptă „căpitanul” (vornicul) și „secretarul” (logofătul lui Laiotă), 8000 de steaguri turcești și infinită pradă.

Din scrisorile lui Vlad Țepeș știm că la 7 octombrie acesta se afla la Brașov, unde elibera negustorilor sași un privilegiu comercial, iar peste o lună, la 8 noiembrie, el anunța cu bucurie din Târgoviște: „am răsturnat pe vrășmașul nostru Laiotă și a fugit la turci”. Concomitent, Ștefan cel Mare, în fruntea a 15.000 de călăreți, înainta dinspre nord-est. Cetatea București a fost încercuită și, după un asediu de cinci zile,

garnizoana acesteia, întărită cu mulți ostași otomani, după o rezistență îndârjită, a capitulat la 16 noiembrie 1476. Învingătorii, „amândoi voievozii” (Ștefan și Țepeș – n.n.) și-au jurat „între ei dragoste și alianță, astfel că întreaga țară s-a asigurat că turcul nu-i va face griji”.

La 26 noiembrie – ca odinioară la Dreptate – a avut loc o mare adunare a „țării” pentru alegerea noului domn ce urma să înlocuiască pe Laiotă Basarab, fugit la turci: „Marțea trecută, toată Țara Românească în chip unanim, l-a așezat pe Dracula ca domn al ei cu mare cinste”.

Neîncrezându-se în jurămintele de fidelitate ale marilor boieri, datorită trădării cărora își pierduse domnia în 1462, noul domn l-a rugat pe Ștefan cel Mare să-i lase pentru pază un număr de 200 de oșteni, ceea ce voievodul Moldovei a și făcut, după care el s-a îndreptat cu oastea sa spre capitala țării. Temerea lui Țepeș că boierii îl vor părăsi din nou pentru a trece de partea potrivnicului s-a adevărit. Pe la sfârșitul lunii decembrie 1476 Laiotă Basarab a pătruns cu ajutor militar otoman în Țara Românească, unde surprins, Vlad Țepeș a pierit în decursul unei lupte, probabil la începutul anului 1477. De remarcat, că cei 200 de curteni, lăsați de Ștefan, au luptat alături de Țepeș, doar 10 dintre ei rămânând în viață. Într-o consemnare ulterioară Ștefan cel Mare a prezentat succint desfășurarea evenimentelor în felul următor: „Imediat s-a întors acel necredincios Basarabă și l-a găsit singur și l-a ucis, și împreună cu el au fost uciși toți ai mei afară de zece”. Țara Românească pierdea astfel în persoana lui Vlad Țepeș un vașnic apărător al independenței sale, un mare domn și comandant de oști.

Cu toate repetatele dezamăgiri, Ștefan continuă încercările de a aduce Țara Românească în sfera sa de influență. Nici încercarea următoare din 1477, cu Țepeluș, n-are mai mult succes; și acest protejat repetă – sub amenințarea garnizoanei din Giurgiu – gestul lui Laiotă și trece de partea turcilor. El îi însoțește chiar cu o armată de 5.000 de oameni în expediția din Ardeal și suferă împreună cu ei o grozavă înfrângere de pe *Câmpul Pânei* (13 octombrie 1479).

O scrisoare a reginei Beatrice, soția lui Matei Corvin, vorbește de expediția pe care a făcut-o domnul Moldovei, împreună cu ardeleni, pe la 1 iunie 1480, împotriva lui Țepeluș. Acesta ar fi fost bătut și alungat peste Dunăre, iar două cetăți turcești de pe linia fluviului asediate și cucerite; știrea nu e confirmată însă în analele noastre.

Pentru a împiedica alte planuri ale domnului Moldovei, Țepeluș, împreună cu o armată turcească comandată de Ali-beg și Skender-beg, năvălește în Moldova și o pradă până la *Lunca Mare*. Ștefan pornește îndată împotriva năvălitorilor, care între timp începuseră să se retragă, îi ajunge la *Râmnic* și-i zdrobește la 8 iulie 1481. „Și au biruit iarăș Ștefan voievod – povestește letopisețul de la Bistrița – și mare și nenumărată mulțime de oameni fu bătută cu totul și toate steagurile lor fură luate și nici unul nu le rămase și toți vitejii și boierii căzură atunci; și-și vor aduce aminte de

acea luptă și de acea moarte până la sfârșitul lumii”. În locul lui Țepeluș, fu așezat domn Vlad Călugăru, fiul lui Vlad Dracul. A urmat încă o revenire a lui Țepeluș, dar ea nu a durat decât câteva luni. Țepeluș, care se refugiase în Oltenia, a fost ucis în satul *Glogova* de boierii mehedințeni. Se părea prin urmare, că în sfârșit, se realiza gândul lui Ștefan, de a-și vedea omul său în Țara Românească. Realitatea a arătat însă tocmai contrariul; chiar de la început, Vlad s-a plecat turcilor și așa a rămas până la sfârșitul domniei, în 1495. Nu numai că n-a putut servi planurile fostului său protector, dar el a contribuit ca să i se dea lui Ștefan, cea mai mare lovitură, prin participarea sa la campania din 1484 care a adus turcilor cele două cetăți, Chilia și Cetatea Albă. Zece ani încercase Ștefan, cu o admirabilă tenacitate să-și impună voința; împrejurările însă erau mai puternice; de aceea, după experiența cu Vlad Călugăru, el n-a mai perseverat. S-a mulțumit cu întărirea graniței sale spre Muntenia, prin ocuparea cetății *Crăciuna*, fapt care a avut loc la sfârșitul domniei lui Țepeluș (10 martie 1482) și a renunțat să mai intervină în treburile de peste Milcov.

SUMMARY

Ștefan cel Mare – the Great- was an important ruler of the Moldavia province, and is considered one of the most important voivodes in the Romanian history. As a hero of the anti-Ottoman fight and, implicitly, as a defender of Christianity in the area, he also interefered with the political course of the neoghbouring province, Wallachia and its Capital – Bucharest.

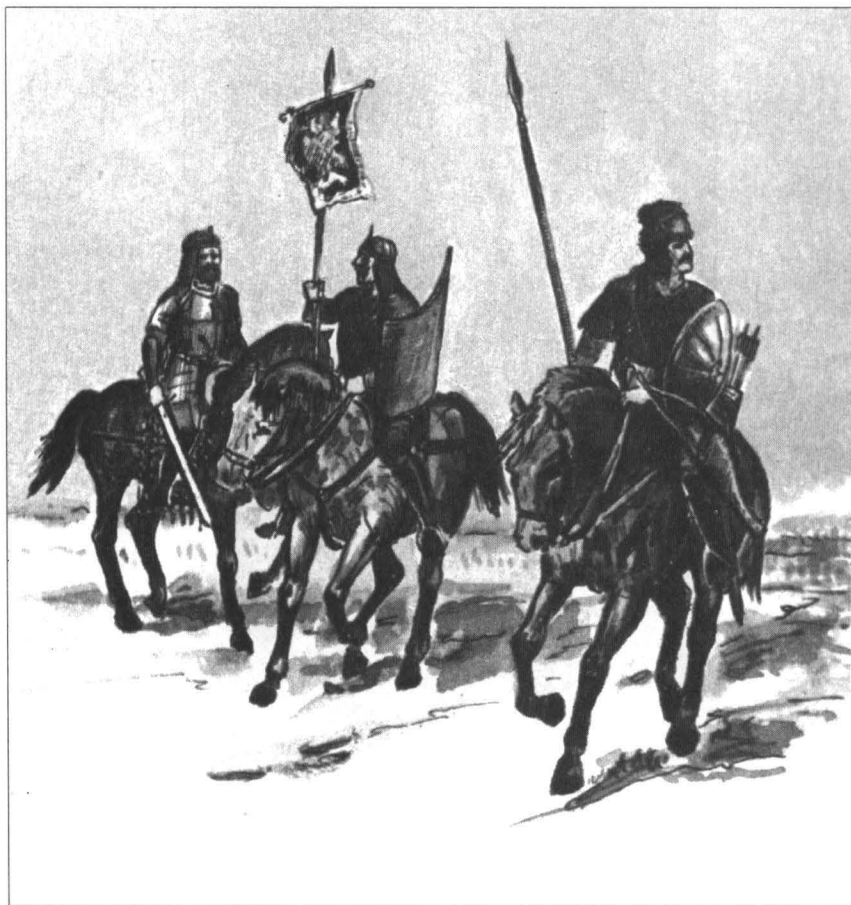
**Laiotă Basarab (1473-1477), domn al Țării Românești,
după fresca de la Hurezi, sec. XVII**

Comandant din oastea călare, litografie de Gh. Asachi

Ostaș moldovean din pedestrimă, litografie de Gh. Asachi

Ostași moldoveni din cavaleria grea și ușoară, sec. XV

Steag din timpul lui Ștefan cel Mare

Ștefan cel Mare (1457-1504), pictură de A. Murnu

Vlad Țepeș, litografie de A. Bieltz